

BEGRIPPENLIJST

De brieven van Mia

Hieronder volgt een beknopte begrippenlijst. Wil je meer weten? Kijk dan op de volgende websites

begrippenlijst over Jodenvervolgning

<https://www.joodsmonument.nl/nl/page/574648/glossary>

begrippenlijst Tweede Wereldoorlog algemeen

http://www.dedokwerker.nl/termen_tweede_wereldoorlog.html

A

Anti-Joodse maatregelen

Vanaf het moment dat Nederland bezet werd door nazi-Duitsland in mei 1940, werden er maatregelen uitgevaardigd om de joden hun rechten te ontnemen en te isoleren. De invoering van de verschillende wetten gebeurde geleidelijk. De Nazi's dwongen de Joodse gemeente om een Joodse Raad in het leven te roepen die de maatregelen aan hun achterban bekend moesten maken.

Een paar voorbeelden van maatregelen:

05-10-40	<i>Overheidspersoneel moest een Ariërverklaring tekenen. Joden werden uit hun functie ontheven.</i>
10-01-41	<i>Registratieplicht voor Joden.</i>
08-08-41	<i>Alle geldelijke bezittingen (contanten, aandelen, enz.), kunstbezit en onroerend goed van joden moest worden opgegeven bij de Duitse Liro-bank.</i>
01-09-41	<i>Joodse kinderen moesten naar aparte scholen.</i>
15-09-41	<i>Joden mochten geen bezoeken meer brengen aan parken, dierentuinen, cafés, restaurants, hotels, schouwburgen, bioscopen, sportinrichtingen, openbare bibliotheken, en musea. Eigenaren van dergelijke gelegenheden dienden een bord met het opschrift 'Verboden voor Joden' bij de ingang te plaatsen.</i>
07-11-41	<i>Joden mochten zonder reisvergunning niet meer reizen of verhuizen.</i>
02-05-42	<i>Het dragen van de Jodenster, zichtbaar op de kleding, werd verplicht gesteld.</i>
17-07-42	<i>Joden mochten alleen nog winkelen tussen 3 en 5 uur 's middags.</i>
04-1943	<i>Joden mochten niet meer in de provincies wonen. Zij moesten verhuizen naar enkele daartoe aangewezen grote steden.</i>

Een uitgebreid overzicht van de anti-Joodse maatregelen en een chronologie van de Jodenvervolgning, is te vinden op de website van het Joods Cultureel Kwartier:

<https://www.jck.nl/nl/longread/chronologie-van-de-jodenvervolgning>

Antisemitisme

Haat tegen Joden op basis van vooroordelen en stereotypen. In de negentiende eeuw kwam de pseudowetenschap van rassenleer op en daarmee voor het eerst de term antisemitisme. Joden werden vanaf toen gezien als een ras, waaraan allerlei (negatieve) kenmerken verbonden waren, die gebaseerd waren op soms eeuwenoude vooroordelen en stereotypen. De ideologie van de nazi's is voor een groot deel gebaseerd op de rassenleer.

Asielzoekerscentrum

Vluchtelingen die niet terug kunnen/willen naar hun eigen land vragen asiel aan in een land waar ze aankomen, ze vragen of ze mogen blijven.

Een asielzoekerscentrum (azc) is een opvangcentrum voor vluchtelingen tot besloten is over hun aanvraag. Nederland heeft in totaal 51 asielzoekerscentra verspreid over het hele land. Er wonen gemiddeld 500 tot 600 mensen. Vaak bestaat een asielzoekerscentrum uit een leegstaand terrein waar bungalows of containers staan of worden neergezet om in te wonen.

B

Bezetting van Nederland

Met de bezetting bedoelen we de periode tijdens de Tweede Wereldoorlog dat Nederland bezet werd door nazi-Duitsland. In mei 1940 werd Nederland aangevallen en veroverd. In mei 1945 door voornamelijk Amerikaanse, Britse en Canadese troepen bevrijd. Nederlands-Indië werd in 1942 door Japan bezet. In augustus 1945 gaven de Japanners zich over. Suriname en het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden bleven buiten de oorlog.

Burgeroorlog in Syrië

De Syrische burgeroorlog begon als een gewapende opstand en protesten vanuit de bevolking van Syrië tegen de Syrische president Bashar al-Assad. De democratische oppositie, achtergestelde verarmde provinciale soennieten, politieke islamisten, salafisten en andere radicaal-soennitische strijders kwamen in opstand en werden met harde hand neergeslagen. Hieruit vloeide een oorlog voort die tot op de dag van vandaag voortduurt. In juni 2014 kreeg de oorlog een andere betekenis, toen de fundamentalistische militanten van de Islamitische Staat (IS) in Syrië mogelijkheden zagen voor het stichten van een eigen kalifaat. De term 'burgeroorlog' is discutabel, omdat andere landen er ook bij betrokken zijn: aangrenzende landen en grootmachten zoals de Verenigde Staten en Rusland.

C

Concentratiekampen

Dit waren kampen waar nazi's mensen bijeenbrachten, en vaak zonder proces gevangenhielden. Onder andere Joden, Roma en Sinti, homoseksuelen, communisten en andere politieke tegenstanders en krijgsgevangenen werden in de kampen opgesloten. Veel kampen hadden verschillende functies: gevangenhouden, straffen, werken en vermoorden.

- **Doorgangskampen:** Hier verbleven gevangenen tijdelijk in afwachting van deportatie naar andere kampen.
- **Werkkampen:** Hier moesten de gevangenen dwangarbeid verrichten.
- **Krijgsgevangenenkampen:** Hier verbleven gevangengenomen militairen.
- **Strafkampen:** Specifiek voor mensen die de wet hadden overtreden en waar nog bruter werd omgegaan met de gevangenen en martelingen plaatsvonden.
- **Vernietigingskampen:** Hier werden op systematische wijze in groten getale mensen vermoord. Behalve gevangenen die de uitmoording moesten begeleiden, woonden hier geen gevangenen.

Kampen konden ook verschillende functies hebben. Zo was Auschwitz zowel een werkkamp als een vernietigingskamp.

D

Deportatie

Een deportatie is een gedwongen verplaatsing van mensen. In deze context worden de grote groepen vervolgd, onder andere de Joden, Roma, Sinti, gehandicapten en homoseksuelen, bedoeld die door de nazi's in de Tweede Wereldoorlog vanuit hun thuis gedwongen werden af te reizen (meestal met de transporttreinen) naar de concentratiekampen.

G

Gestapo

De GE(heime) STA(ats)PO(lizei) was de politieke of geheime politie in nazi-Duitsland. De Gestapo werd een organisatie die alle vermeende staatsvijanden van nazi-Duitsland opspoorde en zonder proces mocht vervolgen. Ze waren ook indirect verantwoordelijk voor de concentratiekampen. De meedogenloze Gestapo werd alom gevreesd en speelde een belangrijke rol bij de uitvoering van de Jodenvervolgung.

H

Hitler, Adolf (NSDAP)

Adolf Hitler was oprichter en leider van de NSDAP. In 1933 werd hij verkozen tot rijkskanselier van Duitsland en in 1934 als zelfbenoemde 'Führer' staatshoofd van Duitsland. Hitler was aan de macht tot zijn dood in 1945. Hij initieerde en leidde de Jodenvervolgung en begon de Tweede Wereldoorlog.

Holocaust

De Holocaust is de systematische vervolging en genocide op Joden door de nazi's en hun bondgenoten, voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tussen de 5,1 en 6 miljoen Europese Joden werden vermoord. Joden zelf verkiezen de term Sjoa of Shoah (ramp) boven Holocaust, wat letterlijk 'brandoffer' betekent. Naast de Joden, hebben de nazi's ook andere groepen vervolgd waaronder Roma, Sinti, homoseksuelen, gehandicapten en Jehova's getuigen.

J

Jodendom

Volgens de Joodse religieuze wet is iedereen met een Joodse moeder Joods en iedereen die met toestemming van een rabbijn tot het Jodendom is overgegaan. Nazi's zagen Joden niet als een religieuze groep, maar als een aparte, raciale categorie. Binnen hun theorie bepaalde het aantal ouders en grootouders de mate van Joods-zijn. Zo was iemand met vier of drie Joodse grootouders een voljood. Dit had tot gevolg dat mensen die zichzelf voor de oorlog misschien niet als Joods beschouwden toch door de nazi's zo werden bestempeld.

K

Koeriers (verzet)

Koeriers waren mannen en vrouwen die tijdens de oorlog allerlei illegale artikelen rondbrachten voor het verzet. Sommigen smokkelden wapens om tegen de Duitsers en hun handlangers te gebruiken of verspreidden illegale kranten. Ook binnen de onderduikhulp speelden de koeriers een belangrijke rol. Ze brachten Joden of anderen die gevaar liepen naar onderduikadressen, maar reden ook rond met geld, vervalste papieren of gestolen distributiebonnen.

K

Kristallnacht

Door de overheid geïnitieerde uitbarsting van Jodenhaat in Duitsland in de nacht van 9 op 10 november 1938. In Parijs was een paar dagen daarvoor de Duitse diplomaat Ernst Rath door de Joodse Herschel Grynszpan geliquideerd. Propaganda-minister Goebbels gebruikte deze moord om te beweren dat er een internationale Joodse samenzwering tegen het Duitse Rijk bestond. De nazi's begonnen hierop een uitbarsting van geweld waarbij in Duitsland, Oostenrijk en Sudetenland in één nacht duizenden Joodse winkels en synagogen verwoest, Joden op straat vermoord en duizenden gedeporteerd naar concentratiekampen werden.

Nazi-Duitsland bracht dit als een 'spontane volkswoede'.

Na de Kristallnacht namen de aantallen Joodse vluchtelingen enorm toe. De naam 'Kristallnacht' komt van al het gebroken glas dat door de straten lag, na de verwoesting.

N

Nazi

Nazi staat voor Nationalsozialist, nationaal-socialist in het Duits. Een nazi is een aanhanger van de nationaalsocialistische ideologie, waarin het Duits/Arische volk beter is dan alle andere volkeren. De totalitaire dictatuur van Adolf Hitler was gebaseerd op deze ideologie.

O

Onderduiken

Onderduiken betekent jezelf verbergen zodat je niet gevonden kunt worden. Tijdens de bezetting van Nederland waren er allerlei personen die om verschillende redenen zich voor de nazi's en hun handlangers verborgen moesten houden. Denk bijvoorbeeld aan Joden, verzetsleden en aan het einde van de oorlog ook jonge mannen die werden gedwongen om te werken in nazi-Duitsland. Soms werden er speciale geheime ruimtes gemaakt, waar de onderduikers zich moesten verstoppen, maar het gebeurde ook vaak dat de onderduikers (vaak in het geval van kinderen) werden opgenomen in een pleeggezin. Vaak kregen onderduikers valse papieren. Er werd hevig jacht gemaakt op onderduikers. Als iemand ontdekt werd, werden de onderduikers gedeporteerd of direct doodgeschoten. Ook de helpers werden in veel gevallen gedeporteerd. Begin 1943 zaten ongeveer 25.000 Joden ondergedoken. Duizenden zijn alsnog als gevolg van verraad opgepakt en gedeporteerd.

R

Razzia

Een razzia is een door de bezetter (nazi's en NSB'ers) georganiseerde jacht waarbij een grote groep mensen werd opgepakt en afgevoerd. In Nederland vond de eerste razzia plaats in 1941. Als vergelding voor een gevecht tussen knokploegen (mensen uit het verzet), nazi's en NSB'ers, werden ruim 400 joodse mannen uit Amsterdam opgepakt en naar Mauthausen gedeporteerd. Dit was de aanleiding voor de Februaristaking. Hierna zijn er nog talloze razzia's geweest. Op Joden, maar ook onder andere om jonge mannen op te pakken voor de Arbeitseinsatz (verplichte tewerkstelling).

V

Vluchteling

Een vluchteling is iemand die in zijn thuisland 'gegronde vrees' heeft voor vervolging op grond van ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde etnische of sociale groep, en die in het eigen land geen bescherming krijgt. Deze definitie is bepaald in het Vluchtelingenverdrag van de Verenigde Naties. Kern van het verdrag is dat vluchtelingen en asielzoekers niet mogen worden teruggestuurd naar een land waar hun leven gevaar loopt.

Zie voor meer informatie:

<https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/wanneer-ben-je-een-vluchteling>

W

Westerbork

Westerbork was een concentratie- en doorgangskamp voor Joden in Drenthe. Het kamp werd al in 1938 gebouwd als opvangkamp voor Duits-Joodse vluchtelingen, op kosten van de Joodse gemeenschap in Nederland. In 1942 namen de nazi's het kamp over. Van de 107.000 weggevoerde Joden, werden de meesten vanuit Westerbork gedeporteerd. Hoewel het kamp met name voor Joden bedoeld was, zijn er ook honderden Sinti en Roma en tientallen verzetsstrijders via Westerbork gedeporteerd.